

ГОРДІЄНКО

Людмила Анатоліївна
gordienko35@mail.ru

УДК 336.64

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ФОРМУВАННЯ
ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯTHE INFLUENCE OF STATE FINANCE POLICY ON FORMATION OF
POPULATION INCOME

Стаття присвячена з'ясуванню впливу важелів фінансової політики на формування доходів населення. Подана схема реалізації складових фінансової політики для підвищення добробуту населення. Обґрунтовано причини незначного впливу фінансових нормативів, зокрема мінімального прожиткового мінімуму, на рівень доходів населення.

Стаття посвящена выясненню влияния рычагов финансовой политики на формирование доходов населения. Представленная схема реализации составляющих финансовой политики для повышения благосостояния населения. Обоснованно причины незначительного влияния финансовых нормативов, в частности минимального прожиточного минимума, на уровень доходов населения.

The article is devoted to clarifying the fiscal policy impact on the population income levers. The scheme of the components of the financial policy for population welfare is submitted. Reasonably limited impact of financial standards, including the minimum living cost on income level is found.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Черкаський державний
технологічний університет

Ключові слова: фінансова політика, доходи населення, прожитковий мінімум, валовий внутрішній продукт

Ключевые слова: финансовая политика, доходы населения, прожиточный минимум, валовой внутренний продукт

Keyword: financial policy, income, living cost, the Gross Domestic Product

ВСТУП

Державна фінансова політика за своїм суспільним призначенням покликана забезпечувати не лише розвиток реального сектору економіки, але й соціальної сфери. Для сучасних вітчизняних реалій однією із головних цілей фінансової політики є забезпечення добробуту населення.

Необхідно зауважити, що за останній рік номінальні доходи населення суттєво скоротились. Для поліпшення такої ситуації є актуальним з'ясування напрямів впливу фінансової політики держави на доходи населення. Проблеми впливу цієї політики на добробут населення досліджували вітчизняні вчені: Д. Ванькович, О. Ватаманюк, В. Геєць, Т. Ефименко, І. Запатріна, Е. Лібанова, І. Луніна, С. Науменкова, Ю. Пасічник, А. Соколовська, Н. Танклевська, І. Чугунов та інші.

Проте, беручи до уваги євроінтеграційні прагнення України, формування принципово нових фінансових відносин, є актуальним з'ясування механізмів впливу фінансової політики держави на доходи населення.

У статті обґрунтовано вплив важелів фінансової політики держави на формування доходів населення.

МЕТА РОБОТИ полягає в з'ясуванні напрямів та важелів впливу фінансової політики на формування доходів населення, яка реалізується державними

органами влади.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною базою дослідження були наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали аналітичних агенств, дані Державної служби статистики України.

Основним методом дослідження був обраний системний метод, як такий, що дозволяє виявити взаємоз'язки у складних суспільних системах. Також використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сучасному етапі суспільного розвитку України одним із актуальних завдань є підвищення життєвого рівня населення. Згідно даних Державної служби статистики України у червні 2015 року заробітна плата в Україні складала 4299 грн., що по поточному курсу долара США ло гривні 1:22 складає 195 дол. США, що є одним із найнижчих показників у Європі[1]. Саме тому роль фінансової політики у підвищенні цього рівня є надзвичайно вагомою.

Оскільки фінансова політика є важливим інструментом реалізації функцій держави, з'ясуємо її сутність. Згідно поглядів вітчизняних вчених фінансова політика це:

частина (підсистема) економічної політики, яка є сукупністю законодавчих і нормативних актів,

бюджетно-податкових, інших фінансових інструментів, інструментів та заходів державної влади, котрі згідно з законодавством мають повноваження щодо формування та використання фінансових ресурсів держави та регулюють фінансово-кредитні потоки у секторах економіки відповідно до стратегічних і тактичних цілей державної економічної політики [2];

сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему, щодо організації та використання фінансових відносин із метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства [3];

система державних заходів у сфері фінансової

діяльності, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, з метою виконання державою, її функцій [4];

управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою вирішення поставлених завдань [5].

Отже, як випливає із наведених визначень, фінансова політика є вагомим важелем регулювання соціальних і економічних процесів. Оскільки сутність, значення, структура цієї політики розлого досліджено у фінансовій літературі, то беручи за основу її складові, можна так подати її вплив на формування доходів населення (рис.1).

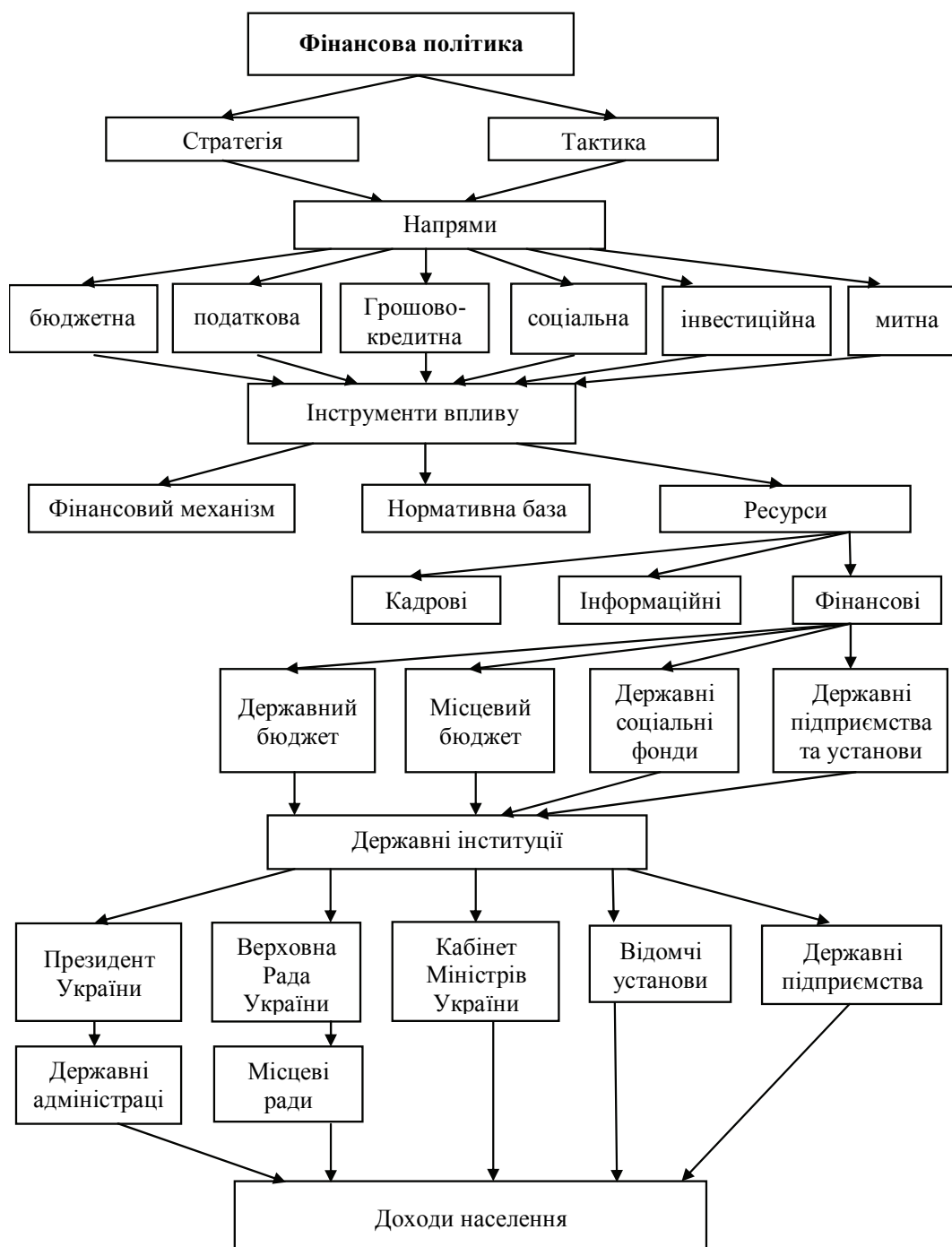

Рис.1. Схема впливу фінансової політики держави на доходи населення

Як впливає зі схеми, фінансова політика, використовуючи власні інструменти впливу, наявні ресурси через державні інституції може вагомо регулювати доходи населення.

Соціальна спрямованість фінансової політики держави реалізується через основні її напрями, а саме: податкову політику, бюджетну політику, грошово-кредитну політику, соціальну політику, інвестиційну політику, митну політику тощо. Кожен з напрямів фінансової політики прямо або опосередковано впливає на формування доходів населення та зростання рівня його добробуту. Проаналізуємо вплив окремих напрямів фінансової політики на формування доходів населення.

Податкова політика, забезпечуючи інтереси держави та платників податків, повинна створювати сприятливі умови розвитку як великого так і малого бізнесу та зменшення тіньового сектору економіки. Покращення фінансових результатів діяльності реального сектору економіки сприятиме розширенню бази оподаткування, і відповідно, надходжень до бюджетів різних рівнів, створенню нових робочих місць, зростанню рівня оплати праці.

Податкові надходження через бюджети трансформуються і частково повертаються до населення формуючи їх доходи у формі заробітної

плати для працівників бюджетної сфери, грошового забезпечення військовослужбовців, стипендій, пенсій, соціальних виплат тощо. Тому ефективна та прозора податкова політика створює можливості для зростання бюджетної складової доходів населення.

Бюджетна політика в Україні також має сприяти підвищенню добробуту населення, яке проявляється у збільшенні видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення населення та фінансуванні державних та місцевих програм які передбачають створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та нових робочих місць. Обсяги видатків на фінансування соціальної сфери, в тому числі на виплату заробітних плат, протягом останніх років постійно зростають. Проте, середній розмір оплати праці працівників бюджетних установ традиційно залишається одним з найнижчих у порівнянні з іншими сферами діяльності.

Важливим напрямом формування доходів населення є запобігання виникнення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери та різних видів соціальних допомог, передбачених чинним законодавством. Так, за 2014 р. заборгованість із заробітної плати в Україні збільшилась у 3 рази (рис. 2).

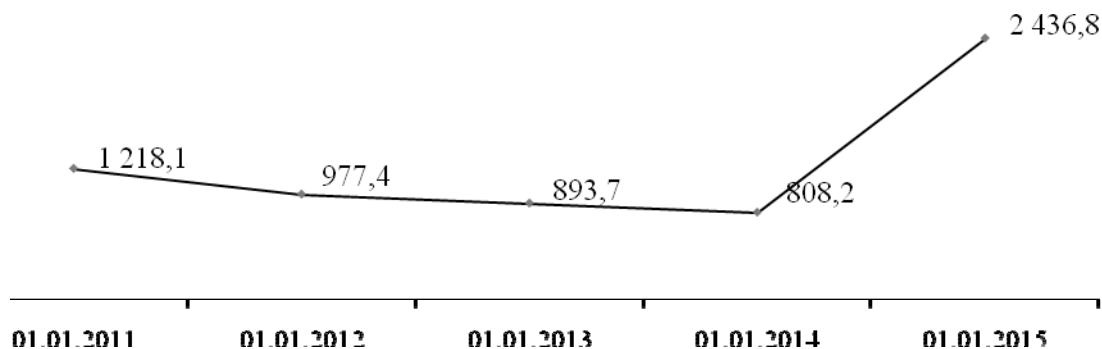

Рис. 1. Заборгованість із заробітної плати в Україні за 2011-2015 рр., млн. грн. [6]

Грошово-кредитна політика, як напрям загальнодержавної фінансової політики, прямо та опосередковано впливає на формування доходів населення. Населення зберігає свої заощадження на депозитних рахунках в комерційних банках і отримує дохід у вигляді відсотків. У загальній структурі доходів населення це джерело доходу є незначним. Тому ця складова фінансової політики значного впливу на зростання доходів населення не здійснює, проте її роль на сучасному етапі розвитку України постійно зростає, що обумовлюється такими чинниками.

По-перше, стабільність національної грошової одиниці взаємопов'язана з реальними доходами населення. Номінальні доходи населення можуть зростати, а реальні на фоні інфляційних процесів, що відбуваються в країні зменшуватись. Так, у I кварталі

2015 року номінальні доходи населення зросли на 6,2%, а реальні доходи зменшились на 23,3 % [7].

По-друге, забезпечення стабільності діяльності банківської системи сприяє залученню заощаджень населення на депозитні рахунки та їх трансформацію в інвестиції. Інвестиції в реальний сектор економіки у свою чергу є основою економічного зростання в країні, і відповідно, збільшення рівня оплати праці найманих працівників, створення нових робочих місць, податкових надходжень до бюджетів.

По-третє, зменшення відсоткових ставок по кредитам сприяє зростанню споживчого попиту, пожвавленню ринку будівництва, розвитку малого та середнього бізнесу.

Проаналізуємо наскільки ефективною була фінансова політика протягом 2010-2014 рр. щодо підвищення рівня доходів населення (табл. 1).

Таблиця 1

Структура доходів населення України, % [8;9]

	2010	2011	2012	2013	2014
Заробітна плата	41,7	41,7	42,2	41,9	40,0
Прибуток та змішаний дохід	14,6	15,9	15,1	15,5	16,8
Доходи від власності, одержані	5,2	5,4	5,3	5,5	6,0
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	38,5	37,0	37,4	37,2	37,2

Результати аналізу даних табл.1. дозволяють зробити такі висновки.

1. *Заробітна плата.* Питома вага заробітної плати у структурі доходів населення складає в межах 40%, що є доволі низьким критерієм у порівнянні із розвиненими країнами Європи, де цей критерій перебуває в діапазоні від 60% до 70%.

2. *Прибуток, змішаний дохід.* Спостерігається позитивна динаміка цього критерію, який зріс з 14,6% у 2010 р. до 16,8% у 2014 р. Це є свідченням розвитку малого та середнього бізнесу, який формує значну частину доходів населення.

3. *Доходи від власності, одержані.* Рівень цих доходів у загальній структурі доходів населення є незначним і він перебуває на межі 6%. Проте, саме ці доходи є найбільш тіншовими, оскільки операції по відчуженню та придбанню власності (земельних ділянок, транспорту, квартир, іншої нерухомості) є до певної міри закритими. Так, при купівлі-продажу квартир інколи знижується вартість для уникнення сплати податків, а передача квартир у тимчасове користування наймачем, зазвичай офіційно не фіксується, що загалом задовольняє інтереси власників квартир та наймачів, щоб у їхні відносини, зокрема фінансового змісту не втрутилась держава або органи місцевого самоврядування з метою сплати податку на доходи фізичних осіб.

4. *Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти.* Рівень цих виплат у структурі

доходів населення складає від 37% до 38%, що є доволі значним критерієм. Проте, саме ці фінансові ресурси, які спрямовуються на різноманітні соціальні допомоги формують більше ніж третину всіх доходів населення. Принагідно можна зазначити, що в зарубіжних європейських країнах цей критерій принаймні вдвічі менший.

Система соціальної підтримки, передусім державними фінансовими ресурсами, сформувалась ще за часів Радянського Союзу і із незначними удосконаленнями проіснувала до 2015 р. Починаючи із 2015 р., реалізуючи вимоги МВФ та проголосивши курс на євроінтеграційний вектор зовнішньоекономічної політики, в Україні розпочався процес впорядкування всіх соціальних виплат, орієнтуючись на один із основних загальноєвропейських принципів – допомогу має отримувати лише той, хто її реально потребує, а саме адресність.

Така спрямованість фінансової політики покликана впорядкувати виплати цих соціальних допомог, що в найближчій перспективі дещо зменшить цю складову доходів населення.

Одним із вагомим важелів фінансової політики є нормативи, зокрема прожитковий мінімум, який є основним індикатором формування заробітної плати, а отже і доходів населення. Проаналізуємо рівень прожиткового мінімуму в Україні протягом 2010-2015 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Прожитковий мінімум в Україні на початок 2010-2015 рр., грн. [6]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
на одну особу	825,0	894,0	1017,0	1108,0	1176,0	1176,0
для дітей віком до 6 років	755,0	816,0	893,0	972,0	1032,0	1032,0
для дітей віком від 6 до 18 років	901,0	977,0	1112,0	1210,0	1286,0	1286,0
для працездатних осіб	869,0	941,0	1073,0	1147,0	1218,0	1218,0
для осіб, які втратили працездатність	695,0	750,0	822,0	894,0	949,0	949,0

Як випливає із даних табл.2 вітчизняна фінансова система за аналізований період не мала значного впливу на збільшення рівня прожиткового мінімуму. Так, за період з 2010 р. по грудень 2015 р. цей показник у середньому по всім критеріям зріс лише на 45%, тоді як інфляція за перше півріччя 2015 р. склала 40,7%. Отже, фінансова політика у напрямі збільшення доходів населення цей важель використовує маловпливово.

Доречно зазначити, що фінансова політика є складовою економічної і тому фінансові ресурси у

своїй більшості формуються в реальній економіці і лише використовуючи відповідні механізми трансформуються у доходи населення.

Для реального підвищення доходів населення, використовуючи важелі фінансової політики необхідно, передусім сформувати реальні виробничі програми, які б забезпечили збільшення ВВП, запроваджувати реформи по детенізації економіки, вагомою має бути державна підтримка малого та середнього бізнесу.

ВИСНОВКИ

Фінансова система України нині перебуває у складному стані, що обумовлено перманентною відсутністю власних ресурсів. Державний бюджет на 2015 р. сформовано із дефіцитом у 75,8 млрд. грн., державний борг станом на 1 червня 2015 р. склав 67,7 млрд. дол. США (по курсу НБУ – 1,4 трлн. грн.), що майже дорівнює річному обсягу ВВП, повернення кредитів здійснюється лише шляхом їх реструктуризації. Такий стан фінансової системи не сприяє активному формуванню доходів населення. Як результат – українці в середині 2015 р. отримували заробітну плату співставлену із 200 дол. США.

Отже, необхідно активізувати реалізацію намічених реформ економіки та соціальної сфери, збільшувати обсяг ВВП, впорядковувати соціальні виплати, зокрема пільги, що в сукупності сприятиме ефективному використанню важелів фінансової політики, у напрямі підвищення доходів населення.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічний розвиток України за січень-червень 2015 року/ Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Юхименко П.І. Сучасні тенденції та стратегія фінансової політики України/ П.І. Юхименко // Фінанси України. - 2005.- №16. – С.101-111

3. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. - К.: Знання, 2008.– С.80

4. Фінанси: курс для фінансистів: Навч. посіб. /За ред. В.І. Оспішева. – К.: Знання, 2008.- С.94

5. Кудряшов В.П. Курс фінансів: Навч. посіб. / В.П.Кудряшов. – К.: Знання, 2008.- С.26

6. Соціальний звіт за 2014 рік. - Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>

7. Доходи та витрати населення України за I квартал 2015 року. Експрес-випуск. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України. / 2013 р. К.: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 552 с.

9. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України. / 2013 р. К.: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 552 с.